

Папка. 423. № 3

Д. меј багир тураи Ибу. в. 1-8

1. айтуша: Селірдаев Мурат.
2. Ислам ахтан Ҷиғардаев И. 1946..

Әмеш Батыр Атасы алаудың орнын күйт
 шыр болады, қара көздің бойының
 екеке күйткесіңде қоныстанып
 талы інісі Оқазықтың үй болса қоныстанып
 тұрады, бұмен бірге басқада қарақотандың
 елі отырады.

Бүгін інісі Әмешке бұл түседі. Ол онда
 Әмеш Батыр ерлік ойың шығарғасын келіп,
 бүгін ағасына келіп О, Ата озың досың
 артандың. Менде жесіңің қандың.
 қонысыңыз тарғы қоныс кезітіңсіз

Ағасы Басма ерік берің қара
 ағасы берің мен кешер едім деп еді.

Ау Әмеш қаратың жегіт болыңсың.
 ағасы орнын жетпейді сенден қуанып
 інісі сараңда батылың тұратын Атаңа
 қарғы берің өзіңіз қарулар берің.

Ордада берің тұратын онда Ағасы Атасы
 Атасы ~~бастады~~ Ә, Әмешпен қай жерге
 Атасы жеріңді ашығып келі қабарсыз
 Атасы іздеріңіз қарақотандың батыр

қой деді. Сонда Әмеш Батыр соғысы бастады
 барысыңды сұрасың

Маңғырдың қызың жаман
 қон қалмақтан келеді.



24
Ойлағым соған барар
Сондағы қалың қалмақтың
қонысын біртот апары.
Қалмаққа оқи салары.
Қолайлар матай айыады
Тұмай кешкір сен деңді
атаудан болып тұмады
аңауның қонын Күмады
Осы сөзді сыйып
Отұтаным жоарарма.
барар қоныз бір айлық
кешері қоныз бір айлық
аман болып сау бүрелі
2 айта келімін.
Жан қыстанық аламын
сол араба қоралы

Кеткенден ұсап қанан Мемесі біліп қас
Келіп бағасының тізгінін ұстап тұра қал
сыйлы бастады

Перзентім кетпе далата
Қартайтан анау сорлының
кеткенін тастап болаша
Атада қалды қартайтан
батыс нұрғын қалмақпен
кетсе шауып жаралма
Қолыңа кенжесі балам соң
Менде сенің анаңмын
Қартайтан мынау аңауың
Бұрындай ғи кетіп
Согыеті қоныз салары
тіліңді алсаң бағамың
боғаның боғың

Кокнесик йартом амарти.
Қаммаққа биі самарти.
Нотайлар матаи айыады
Тұмай кешкір еси деиді:
атаудан болып тұмады
ағаңның неолың Кұмады
Осы сөзді есін іп
Отұтанам жоарарма.
барар неолу бір айлық
кешері неолу бір айлық
ашан болып сау түрған
2 айта келетін.
Жап кыштакык алаңың
сол араға қорейің

Кеткенден ұсап қанан Мемесі біліп қас
Келіп бағасының тізгінін ұстап тұра қа
сөйлей бастады

Түрзектің кетпе далата
Қартаптап анау сорлық
кеткенің тастап болан
Атаудан қалды қартаптап
Оатып неурген қаммақ
кетсе шауып жоарарма
Қолыңа кенжесі балам сен
Менде сенің анаңның
Қартаптап мыңың ағаңның
Бұрыңдағың ғи кетіп

Согыетің неолу аз самарти
тілейіңді алсаң бағман
Богданың бола боз қамыс
Блектің бола ең қамос

2
X
осыдан артың коньейың
керегі бізге болар ма
анаңның тілін аласың
осыдан айнай кейсең сен
көптіңе қаласың.

аязды күні айналым
бұйымды күні молтаным
қаратын жолым кейерден
бесіктен шешің қолта аяғым
сүйтін баққан аңауың
қайда жүрсің батырсың
еді: Батыр атам ұлысам еттің дең сен
ша айысаңда сапарымнан қалмадың
деңді: сонда шешесі: баласың ың
ірің Білгенсің қол жоаңың баты
еді:

Жолыңда айна аңауың
көзбең шыға не ар болың
қадір атам қолдаасың
қолыңыңнан қойың
қолыңнан ұстап бересің.

көптіңе қолдатың
Тілегіңді тілеймін
Анаң сен қолың
бір айналым сапайсың.

кеде болса қорығың
ат бағумен ер бағу
қорығың болмағуың
кеде болса қолың

анаңның тілін аласан
осыдан айнай кейсең сен
көптіңе қаласын
аязды күні айнағым
бұйың күні молтаңды
қаратын жолың кейерден
бесіктен шешің қолта ағды
сүйтіп баққан аңауың
қайда жүрсің Батарсың
егі: Батыр атам ұлғайып еттің дең сен
ша айысаңда сапарымнан қалмай
Демді: сонда шешесі: Баласың ың
ірің: Білгенсің қол жоағың бата
егі:

Жолыңда айна ыңдаған
Кызыр шыға жар болың
Қыдыр айта қолдаған
Қолыңыңнан Көптің
Қолыңнан қашаң демесің
Көптіңе қолдаған
Тілегіңді тілеймін
Анаң Сәби Келерсің
Бір алаңың салғаным
кеде болса Корерсің
Ат бағумен ер бағу
Көрмесі болмағ дүниеде
кеде болса Корерсің
қала берді: Айна байыр
анаң: /
2613 03: Көптіңе қаласын

Аң танаудай түшарды
 қам асыра басын дараимы
 қамымен түрмен тараймы
 баураман. О араимы
 Доуғеленін немері.
 араидай аузын ашады
 аңауға тоңыан баады.
 Еті қызды түшарды
 дараимы болман дид
 біраз жерге асады
 түшарға бапты жнтен с
 бурғы ердіз болман.
 көз неаридай асады.
 аңауға ердіз табады
 неісін дараимы
 қырды шықты баама
 драмалы неаридан маа к
 қамы неаридан еі корды
 ең түшардай сегоі ден де
 аңаумен түрмен Шам берді
 Аңау түрмен тейімін
 қушарман қырды арты
 сол қамалыда шабура
 енді бапты немері.
 көк сүзгісін оңерді
 азын көпке теңерді.
 Көпте болса шабура
 көпте, ойлан дараимы

Бул сүз адамг жок экен, кайткан бала
жесирди камсыз оркын босот
Сол оркын азизин сий жемелерден.
Тайр кешин кайткан. Бул сүз баскочерден
индирека? айткан кеткен кеткен, сийе
келе оркында сий жок, Тайр сий сизден
сыйлеи бастагд.

сий кетип журт калган.

аннаман кудан ай.

сизди шачын кий алган.

сиге булк кий салган.

картайган кетти ананыз.

итиен кетти атадаз.

жолын билеи калдырмай.

артынан изден барарта

огламанын карашын

акын билан табарта.

Жау болган биз душманын

сийе оуран баларта

ден Тайр Жаузоона сүйен калыпты бул
сизди. бир ошактын астанан бир бала шыктын
жукени калыта айма таба аймай. Мер

ошакка сол баланы кошип кеткен экен
Тала Туре келди, сонда анан Тайр балате
сыйлеи бастагд.

Сиз канда бала сизайда
оскен турот жер канда

атамен канда анан

итиен канда атадаз.

негизин жер.

116
Келбетіңіз қараған
Бозарасын ғой соласын
Озың жазғыз балаған
Міңдей жазық қалаға
Жазғыз қалай қалаған.
Қурамақ еді ғой шайтаны
Содай өлім шайтаны
Қонысын тастап астына
Айтып кәне сен бала
Қашияда душан бақтымын,
Сонда бала жосмады
Көзінің жасын былады.
Жымап тұрғыт соңың,
Соңыңда би деді.
Әлемі батыр ағамыз
Жесір күрі панамыз.
Сен кешкен соң артыңнан
Қалмақ кейін ~~шайтан~~ елің.
Мал менен кетті дүние
Анамен кетті атаңыз
Сыңдырды душан бейізді.
Алау батыр ағамыз
Қашияда ғой жайықанда
Оны ұйып қолға алды.
Айып менен қолына
Салды көкей кісегі,
Жазғыз қалтаң ағаңа
Қызы болды атаңа
Байқасаң қының еңді,
Сенің айтқан байқаған

7.
ақ сүт берген анаңыз
сәлем ашқан атаңыз
өзіңіз оман қараңыз.
бар болса өзің білдірсін.
қоңіректе ақыл алаңыз.
ол сәлемі мынау ер.
қовдаты таман барсын дег.
срақ пенек Мамайыңыз.
қасынан Әскер аласың дегі.
Келсін дегі: өссін дуспанға
онан басқа келмейсін.
Келіп босқа олмайсін.
Қайтпай қайтқан қайыпқа
өшпесіз дегі: той қормейсін

Срақ, маманға Батыр барашымен олағар,
срақ мамандығы елге шаба аламысы
деді: бала шабағын дегі: қовдаты
неғарға не ағында отырады үлкенді елдің
едің осы сұрны Мекенге жағалық Табыр
Ардаң оңура бер дегі: баланың айтуы мен
үн тун Ұлқында жауырышы Ұлқ шығарып
ауықта келді: ауықта келіп
Үлкен жауырышқа шыға келіп
Ә баланы қайдан жүрсең баласын
қайыпайсың қайып баласың, қайдан
келесің, қайда барасың деп сұрады,
сонда, Әлші Батыр сойып бастады,

Мекендігі сұрасаң,
қовдатың менің сағарың
барсыңды сұрады

өзіңіз оман қараңыз.
Бар болса өзің білесіз.
Көкіректе ақыл санаңыз.
Ол омані мынау ер.
Ковдаты таман баросың ер.
Орақ кенек Мамайдың.
Қасынан Әкералесің;
Келің деді: өссің дұшпанға
онан басқа келмесің.
Келіп босқа олмасің.
Қайтпай қайыңдан қайып қай
өшпесің деді: той көрмесің

Орақ, маманға Батыр барандың оманға,
Орақ мамандың елге шаға аламысың
деді: бала шабағың деді: ковданың,
неғары не ағында отырады үрейді есің іс
едің: осы оудың неғары не ағында Табығар
Бірдей оғурға бер деді: баланың айтумен
уш тун Ұшкүнде жаубаршы Ұш шалағын
аулағы келді: аулына келіп
Үйден жаубаршы шыға келіп
Ә балам қандай жұртың баласың
Қай көзайесің қайың баласың, қайда
келесің, қайда барасың деп Орақ,
сонда, Әлім Батыр сойып бастады;

Мекеніңді сураған,
Қовдағың молің саған
Баросыңды сураған
Ковданың неғары не ағында

Издешини сурааг

Оран маага мен эссе
~~башкага~~ ^{башкага} ~~нога~~ ^{нога} ~~башкага~~,
 Нешаган

Мениз ~~мен~~ ^{мен} сурааг
 Мен норагын элени

ер алаудын ише

анында элест дерекен

Бизде кытай балаар

изден келгін эден

~~Башкага~~ ^{Башкага} ~~ер~~ ^{ер} ~~ага~~ ^{ага} ~~нога~~ ^{нога} ~~башкага~~ ^{башкага} ~~ден~~ ^{ден}

ден башкага мен элени

көпкөргөнгө бол маага алаар,

келген мениз елени

озин норага келкенде

елин: башкага ~~шаркы~~

~~шаркы~~ ^{шаркы} ~~ага~~ ^{ага} ~~ага~~ ^{ага}

Уйкыган норага алаар

Уйкыган башкага алаар

Келген нора башкага

Айыкта келген башкага,

Шаркы ел: башкага

Вина оуай башкага,

Келген норага элени

Мына норага бир бала,

Нора башкага алаар

Нора башкага башкага

Башкага башкага башкага

5. 6
Срам маман мен доссе
басындай қолға бинаеу,
Жошардан

Менің ~~атан~~ сұрауы
мен қолыңды елім
ср алаудың іні

атаныңды әлмет дерекен

бізде қытай балаеу

ізден келдім әдемі

~~Солардан~~ қолмен болар ден

ден ойлағым мен өзін

көкіректейің бол маеу ден алаеу,

келген менің есесің

өзің жоқта кейкеңде

еліңді қалмақ шауытты

~~қартаңнан атың а~~

Үйкәтін нешиқан Алауды

Үйкәтін қалмақ алауың

келетің неге маманеу

аймаққа кіден қалыңы,

Шауыт елді бүйдірің

Ойнаа оуай тауыңы,

Келсем жоурыңа елің неге

Мына нұртан бір бала,

Ұрер оуаңыңды асқаннда

Ұрер оуыңды қалыңы

Қадарды алаған беруге

Ұрерің мені бағатың,

2

атамыз еді ер алау
смен бізде айыбымы
жауға деңгі жалағыз келмесін
жаузым деңгі келмесін.

~~Қобданың~~ қолары жоғары
бар деңгі қолы балаеу
Декер соған ая деңгі,
Босыт қалың дұшман
отың ~~тұң~~ соғыс сал деңгі,
Соғыс айтқан қолымен
елден шығатын келесін.
Берсеңдер дөкер аламын
Қалмаққа ит аламан барамын,
ойң соғыс саламын,
бермесеңде кетермін,
жөсер берің тұраман
жауызға болсам кетермін
бермеген дөкер қол айт
айла кешің етермін
Жауыздықпен тұра алмай
Сынармын Құдағым

ден ер жаны азын ит оқ айт еді
Жаузырмын Шешке шығатын пұрмен қол айт
Декер бере алмаймын қолыңмен қалма
кеше бір деңгі, батыр ашылдым жаузырмын тұра
қалып соғыс басбады,

Ай, жауыздық, жауыздық
құдағымдай қол айт
жесте айна өсермін
егер айна жасалса

Жауыз дені жауыз келесі
жауыз дені келесі.

Қордамыз не оларға не аяқ

Бар дені қолы бамау

Декер соған ая дені,

Соты қолы дүшпан

отың ~~және~~ соны сая дені.

Соның айтқан не омын

елден шығатын келесі.

Дерсеулер дерек аламын

Бама аяққа ит алаң бар алаң,

ойы соны сая алаң.

Бермесең де көтермін,

Декер берің туралмаң

жауызға болсам жемірім

бермеген дерек қол айт

Айла келің емірім

Жауыздың дені туралмаң.

Сынарымды Қордамыз

ден ер жаны сөзің ит оқ айт еді

Жауыздың Шешке шығатын не омын қол айт

Декер бере аламын не омын бама

келің дерек, бама алаңды жауыздың тура

жамаң соны бама алаң.

Ай, жауыздың, не омын

қордамың қол айт

Декер алаң омын

Декер алаң не омын

Бама алаң емі ит алаң

айналыт қайып а келермін,
 қол ішіңде ешкімде
 жоасып а болсам берермін
 думалар қолда а
 ұяйып қолдан ^{дан} берсе
 айтпанаудай тұлпармен
 дуспанға қарай жерлерім.

Осыны бала айтқанда
 тұлпардың басын бұрып
 қауқанды жоқта қарайтын
 қолы құдік көрсекен

2 күнде келіпті,

"Жаңадай", ^{жаңадай} жаңадай қалмақтан
 қалып еліп келіпті

айы-тұрған бекіпті;
 бағанасын баса келіпті,
 қокнағасын оңгеріп
 көкірсең көрсеніп.

Мыңдатып текер қалмақтан
 бір озған тегеріп
 қайып а аттан келіпті,

қарағанды тұр екен
 жемісін бауырың
 келгенің енді біліпті

Қарауы қабақ беріпті

Осы қабақ айтқанды
 не оңнан аса қалмақтар
 ертеңде жездігі

қалып қалмақтардың иінін біресе Шығар

жүре қол беріпті, бұтаны қарсаң

Жүзіп бауыда жүреді

Келе тұр а қалмақтар

6
Жасай а болсам берермин
Жушар колдас а
Ушан колдас ^{дан} есе
актауадай тулармен
дусанта карай жермин.
Осыны бала айтканда
Тулар донз басын бұрып
Маңдайын жоқта караймын
Алмас кудик көрсекен

2 кунде келтти,
"Жаңдай", ^{жаңдай} жаңдай жалмакты
жалы, ел көрт;
айе-турман беким;
Баданасын баса кийт;
Кокназасын оңерт
көкпесі көлденит.
Мындатак дөңер жалмакты
бір озіне тегерин
жаңдай атана мінтти,
қарағанды турсекен
Әмеліменін байыр донз
келгенін енді білнтти
қарауи қабар бертт
Осы қабар айтаны
Моннан аса жалмакты
Еоткеута жазтт;

Жалы жалмакты ар донз ишкен бір еді. Мәңгі
Жүре қабар бертт, бұттан қарса
Әмелі байырда жүреді
Келе тұр а жалот жалмак айтты
Бағайды

Кеңе заман соңы,
соңында бу дегі,
Насан не аң заман баламен
жаркымын заман барасын
Мондан не аттан ауыр көл
Нотандан келген бір өзін
Заман шаят аласы
ат жарысқа берген
Бізін дүңге көңілде
Тоқта өлм заман
Шанжаман сенің еңің
Там заман қысқын менен жеріңді,
Уаһан қолда аңжаман
Аңғу батыр ерсіңді
Тар заманға салжаман
Заманға келгенде
Заман аңғару келіңді
середен заман ерсіңді
жаңа аңғару келіңді
көрсетед көріңді
Тар заман сүйтін Нотандан
көңіректері жеріңді

(+) Сонда жүйе аңғарыңды,
соңында дүңдегі,
Заман, заман дүң берме,
өзің заман мен еңе
менің жем сен еңе,
Феленің заман дүң еңе,
Көңіріңді көріңмен
Заман аңғару келіңмен,
аттотыңды берің замандаң

Ушан по ала баша баласын
Ушаркылыны баша барасын
Мондан по аттан ауыр кол
Нотандан баша бир өзін
Баша майа аласы
Ат баруусу да бер дау
Бизин динге көн дау
Тоога өлөм башасын
Шанжанын сенин сүйү
Таша баша кыдыны менен жерин
Ушан колда атаканын
Ауру баша ерүүн
Тар зындан на салтанын
Баша дау на калды
Баша арт дау келүүн
Среденен баша ерүүн
Ушадан акин келүүн
Корсуну корүүн
Тар баша сүйүн Нотандан
Көпүрөктөрү жерүүн
(+) Сонда дини сүйүүн
Сондунда бүтүүн
Баша, баша дау берме,
Сүйүн баша мен сине
Менен экен сен сине,
Фелекин баша дау мен сине,
Көтүрүүн Корсун мен
Баша дау алам келүүн
Ат тоо баша дау баша баша дау
✓ Көтүрүүн Нотандан мен сине,

думенер. кудеке
 сапаронгд озда
 басонгд заман мабарман.
 армонга орди заманга
 отанда ойне сапарман,
 заманга бинди мураман
 тауонга ейти карарман.
 тугеке дасе заманга
 кон. узайнай аларман.
 сонда калман сонгд.
 сонгсуге бергед.
 Мана тудан атага
 кезелинги берсин,
 Масаи чикен болсада,
 байраи сонгд корсин.

Ая ~~к~~ заманга атаганга кезелинги.
 Ая бергед.

Сонда заманга озда
 айдангиде дикити
 кораманга кал сапар
 айдан заманга заманга
 дикити орд баран
 орд баран орд.
 скити айдан заманга
 айдангиде заманга
 чикити айдан заманга
 тогонга кал сапар
~~орди орд~~
 айданга орд сапар
 заманга калга тобанга
 кезек калга заманга
 сапарганга калга айданга

бас оуздур хамман Мабарман.
артонга орден хамманга
отанда ойун саяарман,
Маарон бонден мураман
тауоке ейти хараман.
тучени дее хайга оон
кон. узайнай аламан.
Сонда хамман Сонда.
Сондого бундга.
Шына Турдан атага
кезелинги берсин,
Масми чикен болсада,
Хайрайт оуздур корсин.

Ал ~~ка~~ хамман атагичи кезелинги.
Ала бер дегди:

Сонда хамман оуздандур
айтаинден дикити
кораме оуза кол саяда
айтаи хамман хаммада
дистике орд барада
орд бирап оутида
скинни атан хаммада
атан кенмен шайтида
чипини айтаи хаммада
могов кабай саятинини
~~орте ота~~
Айтаи оу неарада,
Жаахман неарада тобан
кезек келди баирта
Садакты колта алада
саяи бундур от саяда

Каммалар ергиз кааг ден
 как олер нокриз оог ден
 толк сан ^{муртан} каммалар
 толдог мартын каммалар,
 каммалар ка оог барынды
 Оттесе де каммалар
 каага аман аман нокриз
 Аман оотон кааг аман
 ии каммалар нокриз
 Жогордон желеман каммалар
 Сонда каммалар нокриз
 Силерин баар колта убаг
 Кыраган ден акааг
 Каммалар нокриз
 Баардог аман кернег
 Баардог убаг каммалар
 арстандаг акааг
 Сонда кааг бернег
 Баар аман нокриз
 Каммалар каммалар
 Буга кыган кернег
 12 кун Сокорон
 Мокорон кыган каммалар
 тен нокриз, кааг кернег
 Буга кернег акааг
 акааг акааг
 ергиз нокриз бааг
 Каммалар каммалар
 Силе кыраг каммалар

$$\begin{array}{r} 28 \\ 30 \\ \hline 840 \end{array}$$